

Cesty za štěstím 2

Norsko • Arménie • Čína

KRISTÝNA TRONEČKOVÁ

 P R E S S

Cesty za štěstím 2

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Kristýna Tronečková
Cesty za štěstím 2 – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2021

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Cesty za štěstím 2

Norsko • Arménie • Čína

KRISTÝNA TRONEČKOVÁ

DĚKUJI VŠEM, KTEŘÍ ŠÍŘÍ RADOST A SVĚTLO
Z TÉTO KNIHY. VELKÝ DÍK PATŘÍ ZEJMÉNA
MATOUŠOVI HURTÍKOVI, KTERÝ SVOU NEOBYČEJNOU
SCHOPNOSTÍ NAHLÍŽET ZA OBZOR DOKÁŽE
VTISKNOUT MYŠLENKÁM NOVÝ ROZMĚR.

NORSKO
8

ARMÉNIE
136

ČÍNA
206

SLOVO ÚVODEM

Norsko je země, kde má schránka nabyla síly. Arménie je země, kde má duše poznala minulost. Čína je země, kde má mysl odkryla jinakost.

Na těchto místech jsem pokračovala v doktorském výzkumu spirituality a štěstí založeném na hloubkových rozhovorech s místními obyvateli. Měla jsem tak možnost poznat různá zákoutí a nahlédnout za oponu. Kniha je pokračováním prvního dílu Cesty za štěstím, kdy jsem se od Bhútánu, Izraele a Islandu posunula k dynamické trojici – Norsku, Arménii a Číně. Propojením kapitol o štěstí s těmi zážitkovými vzniká koktejl namíchaný z ingrediencí vlastních dané kultury a mých prožitků s lidmi.

Síla těla patří Norsku, síla vazeb dýchá z Arménie a síla systému náleží Číně.

V Arménii a Číně jsem strávila pokaždé semestr, do Norska jsem se opakovaně vracela a nyní tu v součtu žiju už třetím rokem. Toto severské království má pro mě ten správný rytmus a vítr. Energicky úsporné a dobíjející. Čína je pravým opakem, a právě proto mě zlákala k novým objevům neprozkoumaných hlubin sebe sama. Díky ní jsem poznala jinakost definovanou stejností. A Arménie poletuje někde mezi oběma kontinenty a ve své starobylosti omámí nejedno srdce.

Všechny tři země se staly mým velkým učitelem. Mohla jsem tak prozkoumávat mosty i kulturní propasti. Norsko, Arménii a Čínu jsem si vybrala pro jejich poutavé kontrasty bijící do očí. Zajímalo mě, kde se skrývá esence štěstí v tak odlišných zemích, které kontrastují nejen vedle sebe, ale i uvnitř. Ve výsledku jsou si však v lecčem podobné.

Každá z nich se nachází na křivce blahobytu v jiné fázi. Zatímco Arméni by měli rádi více peněz, aby nemuseli dít bídu s nouzí, a zabezpečili si tak základní potřeby, Číňané mají už tuto fázi za sebou a teď bohatnou, což je motivuje mít ještě víc. A Norové? Těm už hora peněz vyrostla tolik, že se jen rozhlíží na jejím vrcholu a přemýšlí, k čemu jim to všechno vlastně je.

V Norsku jsem si uvědomila, že nepřipoutanost přináší svobodu a schopnost nadhledu, díky čemuž jsem tak získala elán do dalších, možná trochu dynamičtějších objevů Arménie a Číny.

VYDEJTE SE SE MNOU TAM, KDE ŠTĚSTÍ
ZNAMENÁ NEUTUCHAJÍCÍ SCHOPNOST ŽASNOU
A KDE VRSTVY POZNÁNÍ VYTVÁŘÍ LIBÝ SOUZZVUK
NA POZADÍ KŘIKLAVĚ TLUMENÝCH BAREV...

—”
SILA
TĚLA
—”

Půlnoční slunce na ostrově Sommerøya ▲

Norsko

NORSRU

”

Norsko je jedno z nejhezčích míst planety a vděčí za to hlavně své neskutečně krásné a divoké přírodě. „Máme málo obyvatel a spoustu místa, proto jsme spjatí s přírodou více než jiné národy. Rozmanitost krajiny je tu neuvěřitelná a ovlivňuje nás daleko víc, než si myslíme. Jinou energii cítíš na drsném severu než třeba na západních fjordech nebo v klidném vnitrozemí,“ libě se usmíval kamarád Petter.

“

1

Jedná se o výzkum štěstí zahrnující 156 zemí světa. Je známý pod pojmem *World Happiness Report* a spravuje jej OSN.

Norové jsou na svůj kus země právem hrdí. ▽

Norsko, známé pod přezdívkou země půlnočního slunce, zasahuje do nejsevernějších koutů Evropy. Území se rozpíná daleko za polární kruh a nekonečné letní dny s dlouhými zimními nocemi vytvářejí kontrastní symbiózu stejně jako ostré špice hor s hlubokými fjordy a oblé kopce s průzračnými jezery. Norská dramatická a divoká příroda určuje rytmus země i obyvatel. Všichni Norové, se kterými jsem se bavila, uváděli přírodu jako nepostradatelnou součást svého života.

Připočítáme-li k tomu stabilní prostředí, tok ropných peněz, sociální jistoty, spolehlivou vládu a milovaného krále, dostáváme se k jádru toho, proč se Norsko mnoho let řadí k nejšťastnějším zemím světa.¹ To byl také jeden z hlavních důvodů, proč jsem se do tohoto severského království vydala. Dělal jsem tu kvalitativní výzkum štěstí a spirituality založený na hloubkových rozhovorech s místními v rámci doktorského studia.

Země půlnočního slunce mě ale uchvátila natolik, že jsem se sem rozhodla opakovaně vracet. Tuto kapitolu tak píšu přímo z Norska, kde už v součtu žiji třetím rokem. Nějakou dobu jsem bydlela v olympijském městě Lillehammer

a později jsem přesídlila do nedalekého lyžařského střediska Hafjell, kde své oblíbené pohybové aktivity můžu provozovat hned za domem. A proč miluji Norsko? *Líbí se mi hravost, kterou v sobě má a díky které se tu smějí každý den, když se věnují rozmanitým sportům v přírodě.* Zapadla jsem mezi ostatní.

Norové jsou šlachovití, fyzicky zdatní lidé zapálení do všemožných sportovních aktivit, jimž kraluje běžkování, ve kterém pravidelně vyhrávají světové šampionáty. *Ne nadarmo jsem tak přisoudila této zemi atribut síly těla.* Poznejte se mnou místa a lidi tohoto neobyčejného koutu planety.

ZA Oponou ZEMĚ PŮLNOČNÍHO SLUNCE

Jak uchopit štěstí jedné z nejbohatších zemí světa? A má to nějakou souvislost se spirituálním laděním obyvatel? Na tyto otázky jsem se snažila odpovědět během mého výzkumného pobytu v těchto končinách. Nablýskaná elektroauta za několik milionů se běžně prohání po vesnicích vedle zaprášených traktorů a volně pohybujícího se dobytka. Norové jsou farmáři a rybáři, co celkem nedávno náhodou objevili ropu. Před sto lety patřilo Norsko k nejchudším zemím Evropy; staří obyvatelé mi i dnes zaníceně vyprávějí o tom, jak zažili bídu. A jak to vypadá teď? Dokázaly se luxus a moderní technologie asimilovat s tradicemi a skromností? Nahlédněte za oponu země půlnočního slunce a prozkoumejte se mnou hloubku norského života a štěstí.

SÍLA TĚLA

V hloubkových rozhovorech jsem se napříč generacemi ptala místních obyvatel na spokojenost s jejich životy. Jak už to u kvalitativního výzkumu bývá, nedostala jsem jednu univerzální odpověď. Vyšla mi ale významná témata, která prostupují všemi rozhovory.

„Když mám čas jít po práci na běžky, dobiji si energii, vyčistím hlavu, a cítím se pak mnohem lépe,“ svěřoval se mi první respondent Peer. K němu se pak přidávali další a další. Běžky v Norsku, a zejména v okolí Lillehammeru, jsou fenoménem.

Síla těla byla jedním z nosných pilířů všech rozhovorů. „Je pro mě hodně důležité, abych se cítil dobře ve vlastním těle,“ popisoval mi osmdesátiletý respondent Bjørn. „Každé ráno cvičím, k tomu třikrát týdně chodím do posilovny, na jógu a denně trávím samozřejmě několik hodin na běžkách. V létě pak podnikám pěší túry do okolních kopců. *Tady v Norsku říkáme, že fyzická aktivita dokáže uklidnit mysl.* Já se tohoto hesla držím naplno...”

Někteří Norové používají běžky dokonce jako dopravní prostředek. „Bydlím na Hafjellu, ale pracuji v Lillehammeru. Ráno hodně pospíchám, tak jedu

2

Jedná se o soukromé či veřejně dostupné chaty v horách.

3

Norové jsou patrioti a o všech svátcích rádi na zahradě nebo na budově vztyčují vlajku. 17. května se oslavuje Národní den (Den Ústavy), kdy si obyvatelé připomínají vznik svobodného státu. V tento velkolepý den to národními vlajkami všude jen hýří; lidé ve městech i na vesnicích se účastní průvodů a setkávají se s rodinami a kamarády.

Pokud existuje počasí, že „by ani psal nevyhnal“, tak počasí „že by ani Nora nevyhnal“, neexistuje. ►

autobusem, ale odpoledne se téměř pokaždé vracím na běžkách. Však je to jen pětadvacet kilometrů, za dvě hodinky jsem doma, a ještě se k tomu skvěle protáhnou,” libovala si postarší respondentka Hilde.

Běžky se dostaly také do norského folklóru. Na Velikonoce řada obyvatel vyráží s celou rodinou na běžky, přičemž jedou buď několik dní z chaty na chatu,² anebo si alespoň udělají ve sněhu posezení, zapálí oheň a opékají vuřty. Norové vyrážejí tradičně na běžky i 17. května, kdy se slaví *Národní den*³. Na počest tohoto významného svátku si oblékají své vyšíváné kroje⁴, ve kterých se klidně prohánějí bílými stopami. Jejich kroje mi připomínají dobové kostýmy, a 17. května si tak na běžkách mezi vystrojenými Nory pokaždé připadám jako z filmu *Krakonoš a lyžníci*.

Norové milují pohyb v přírodě za každého počasí. *Trocha námahy, deště ani vánice nikdy neuškodí, ba naopak otuží tělo i mysl.* Pro dlouhé přejezdy hor vymysleli seveřani tažné boby (tzv. *pulk*), které si popruhem upevní v pase a táhnou je za sebou na běžkách. Obvykle v nich mívají dítě či náklad, případně dítě i náklad.

Jednou jsem na běžkách předjížděla do kopce vytrénovaného norského důchodce. Byl to jeden z těch starých běžkařů s neuvěřitelnou fyzickou, kteří se kolem mě dvakrát odpíchnou a zmizí. Inu, síla těla na severu s věkem neuvadá, a i když sportuji sebevíc, nemám šanci staré sněžné vlky předehnat. Tenkrát to ale bylo jiné, muž mi nestačil. Překvapeně jsem se na něj otáčela.

„Jste v pohodě?“ zavolala jsem na něj.

„Jojo, jen tady na bobech táhnu dva akumulátory na chatu. Nemám tam elektřinu, tak se lopotím s bateriemi. Jedna má čtyřicet kilo. Táhne mi na osmdesát, tak už nemám tolik energie jako zamlada, a moc mi to se zátěží nejede,“ odpovídal zadýchaný stařík.

„Tak já vám pomůžu,“ pohotově jsem se nabídla.

„Kdepak, moc děkuji, mám to i jako trénink. Svoje akumulátory si musím odtáhnout sám,“ usmál se muž.

Obdivně jsem mu popřála mnoho sil a dál pelášila zmrzlou stopou.

Nikdy předtím jsem nezažila tak fyzicky zdatný národ. Kromě prostého pozorování se mi to potvrdilo i v mnoha výpovědích od mých respondentů.

„Už bude ten rozhovor končit?“ ptal se netrpělivě šestaosmdesátiletý dotazovaný Erik.

„Ano, ano, asi někam pospícháte, že?“ zeptala jsem se s omluvou v hlase.

„Každý den chodím na běžky. Teď už pomalu zapadá slunce, tak ať to ještě stihnu,“ odvětil ledabyle.

„Jsou běžky fenomén i v ostatních norských krajích stejně tak jako v Lillehammeru?“ napadlo mě.

„Tady je to bezesporu běžkařské království,⁵ ale tenhle sport je oblíbený ve všech koutech Norska. Však se podívej na tu pavoučí síť tras na webu *skisporet.no*,“ nabádal mě stařík. „Já běžky miluju, protože v přírodě jsem blíž opravdovým hodnotám, protože se tak udržuji v kondici, a taky protože ve stopách pravidelně potkávám známé a kamarády z Lillehammeru. A když není sníh, tak chodím po horách pěšky,“ zakončil Erik naši diskuzi a vyjel vstříc svému každodennímu štěstí.

NEPOSTRADATELNÉ INGREDIENCE ŠTĚSTÍ

O sounáležitosti s přírodou mi bez výjimky vyprávěli všichni.

„Tady v Norsku chodí většina lidí radši do lesa a do hor než do kostela. Já se tam rozhodně cítím lépe, nespazuje mě tam tíha křesťanské instituce,“ svěřoval se mi mladý respondent Rune.

Jelikož Norové milují pobyt v přírodě, tak k této zálibě vytvořili prostředky umožňující čas strávený v divočině prodloužit a zpříjemnit. Jsou to chaty. Taková *hytta*⁶ je symbolem norské radosti a také vzdálenou metaforou nirvány. Na odlehlých místech v horách najdete všude po Norsku jak chaty veřejné, tak soukromé. Pro Nory je jejich hytta často odpovědí na mnohé problémy.

„Když o víkendu vyrazím z Osla na chatu v kopcích tady nad Hafjellem, mám pokaždé pocit, že ze mě spadne obrovský balvan tíhy a prostoupí mnou klid. Zapálím si krb, vytáhnu pletení a je mi blaze. Nervózní začínám být až

4

Norské kroje se jmenují *bunad* a *folkedrakt*. Bunad má jasně definovaný vzhled a byl navrhnout na počátku 20. století. Folkedrakt je mnohem starší a jeho vzhled se liší v různých oblastech Norska. Ručně vyšíváné kroje se často dědí z generace na generaci.

5

Bývalého mistra světa v biatlonu jsem tu třeba potkala za kasou v supermarketu. Škoda, že mi nedal podpis na účtenku od nákupu.

6

Hytta je hojně rozšířený norský výraz pro chatu.

zase v neděli při odjezdu. Vypozorovala jsem, že pokud zůstanu na víkend ve městě, tak se úzkostí a stresu zbavuju daleko obtížněji. Pobyť na chatě na mě působí možná až zázračně léčivě," sdělovala mi respondentka, manažerka Trude.

Díky chatám můžou být Norové také více ve spojení se svými oblíbenými venkovními aktivitami.

„Mé chaty jsou odrazem toho, bez čeho se v životě neobejdu. Jednu hyttu mám v horách a každou zimu si tam užívám několik týdnů na běžkách. Na druhé chatě, kterou mám u moře, trávím každé léto. S rodinou tam podnikáme několikadenní plavby podél pobřeží a obdivujeme rozmanité fjordy. Do naší lodi se vejde 27 lidí, takže někdy přivzeme i kamarády a je z toho velká akce,“ usmíval se respondent, vysokoškolský učitel Jo.

Dotazovaný Birk se o propojenosti běžkařské vášně a chataření vyjadřoval takto: „Miluji fyzickou aktivitu. Nejlepší je moment, kdy přijdu promrzlý z běžek do teplé chaty, uvařím si čaj a jen odpočívám a poslouchám ticho. Jednu chatu mám tady v běžkařském království *Sjusjøen* a druhou u *Stavangeru*. Tam sice nejsou tak hezky připravené stopy jako tady, ale právě proto jsem si koupil řezačku stop a pravidelně protahuji patnáctikilometrový okruh kolem chaty.“

Zdá se, že běžky, příroda a chata jsou nepostradatelné ingredience norského receptu na štěstí. Příroda je pro Nory také často zdrojem spojení s něčím vyšším. Pro mnoho dotazovaných a kamarádů znamená pobyt venku a na chatách možnost prožít spirituální podstatu v různé intenzitě.

„Do kostela se nehrnu, i když jsem pokřtěný. Náboženství sice neodsuzuji, ale ani mi to není nijak blízké,“ svěřoval se mi kamarád Petter na jednom z běžkařských výletů. „Abych dokázal cítit duchovní hodnoty, stačí mi jít do lesa nebo na kopec. Zdroje všech odpovědí nacházím tam, odkud pochází všechno a všichni.“

O síle norské přírody se podobně vyjadřovala i řada ostatních.

„Člověk má potřebu být zakotvený a mně se to děje, když jdu do přírody. Je nutné mít spojení s kořeny, a to nacházím právě tam,“ usmívala se respondentka Henrika.

„Boha vnímám v přírodě. Mám své oblíbené tiché místo u řeky, kde čerpám energii,“ svěřoval se mi další dotazovaný Lars.

Někteří Norové chodí rozjímat a meditovat do hor, podobně jako to dělají bhútánští mniši. Na rozdíl od mnichů k tomu Severoevropané využívají svoje luxusní hytty a jejich rozjímání trvá podstatně kratší dobu.

„Nejraději trávím čas na chatě v horách, kde ráda medituji u oblíbené hudby. K modlení a křesťanství nemám úzký vztah, ale náboženství toleruji stejně tak, jako i jiné přístupy k pochopení tohoto světa,“ říkala klidným hlasem respondentka Maria, a přitom se na mě usmívala svými laskavými modrými očima.

Jednou jsem na běžkách potkala postaršího hovorného Nora Sigbjørna. Povídal jsem mu o svém výzkumu a on mě potěšeně pozval do své nedaleké hytty, abych s ním mohla udělat rozhovor. Byl to bývalý reprezentant v běhu na lyžích. Jeho chata působila o dost skromněji než jiné víkendové domy v okolí. Zahrál mi na kytaru pár svých písní a pak spustil: „Tohle je můj ráj, cítím se tady bezpečně a nic mi nechybí. Často tu jezdím sám, ale nevadí mi to. Brnkám si na kytaru, koukám přitom do ohně, a je mi tak dobře.“

„Takže tu máte dost prostoru na to v klidu meditovat,“ usmála jsem se.

„Asi bych to nenazval meditací, ale v jistém smyslu se tomuto stavu občas blížím. Jde mi tady dobře ztišit mysl a rozjímat. Jak moc to má duchovní přesah, to nevím, ale v něco vyššího rozhodně věřím. Často odsud odjždím s prázdnou hlavou. A je to skvělý pocit,“ dodal Sigbjørn, který měl sice už ten den v nohách přes padesát kilometrů, ale nelenil a vyrazil se mnou ještě na odpolední projížďku na běžkách. Byl to jeden z těch ošlehaných závodních staříků, co ladně a bez námahy sviští krajinou a všem mladochům dávají suverénně na frak. Snažila jsem se nenechat zahanbit mladou generaci a s vypětím všech sil se držela Sigbjørnovi v patách. V podstatě jsem tak celých šestnáct kilometrů jela sprintem a neustále lapala po dechu, zatímco Sigbjørn mě krmil historkami ze svého

mládí. Občas jsem se zmohta i na tiché zabručení namísto odpovědi. Ačkoliv mi byl tento člověk sympatický, ulevilo se mi, když jsme se na poslední křížovatké rozloučili a já mohla konečně vydechnout a dojet svým tempem domů.

NORSKÝ REALISMUS

7

Většina norských obyvatel se hlásí k luteránské církvi.

8

Øyer je obec přilehlá k lyžařskému centru Hafjell.

I když je řada Norů pokřtěná a biřmovaná a svatby a pohřby často probíhají v kostele, členství v *luteránské*⁷ církvi mnoho z nich vnímá spíše jako oficiální než praktickou záležitost. Náboženství většinou neodsuzují a svou součást v církvi berou jako norskou tradici. Do kostela chodí aktivně jen málokdo.

„Občas zajdu tady v *Øyeru*⁸ v neděli na mši. Z 5 000 obyvatel se v kostele sejde s bídou 50 lidí, a to většinou důchodců. Mám rád norské kostely, působí na mě harmonicky; spíš než modlit se tam ale chodím zklidnit. Taky se rád zaposlouchám do varhanní hudby. Samotné náboženství se mnou moc nerezonuje,“ vyprávěl mi soused, farmář Einar.

Respondentka Toril na otázku, kde nejvíce vnímá spiritualitu, odpovídala takto: „Duchovní energii cítím na více místech. Určitě je to v kostele, pak také v lese, na horách a taky ve spojení s vnoučaty, když si s nimi hrají.“ Vztah k církvi ale neměla jednoduchý: „Když jsem jako dospělá zjistila, že mě přitahují ženy a svoji orientaci se rozhodla dál neskrývat, v kostele jsem se nesetkala s velkým pochopením. Na nějaký čas jsem tak církev zavrhla, ale teď si k ní opět hledám cestu.“

Starší Norové, se kterými jsem se bavila, také často poukazovali na to, že jako děti chodili do kostela, protože to byla tradice, od které se ale později distancovali.

„Narodil jsem se v údolí *Gudbrandsdalen* v roce 1940. Tehdy bylo náboženství hodně rozšířené; každý se po narození stal automaticky členem církve. Kdo chtěl, mohl se z ní odhlásit, ale já to udělal až v dospělosti. Teď chodím do kostela jen na významné svátky, jako jsou Vánoce nebo Velikonoce,“ vyprávěl mi respondent Terje.

Mnozí dotazovaní se také definovali jako něcisté⁹ a agnostici¹⁰; se striktním ateistou jsem se v rámci rozhovorů nepotkala.

„Nazval bych se agnostikem, protože ateismus je příliš radikální. Druhá strana extrému je slepá víra, která mi taky nepříjde správně rozumově zakotvená. Já k víře potřebuji důkazy, ty zatím moc nemáme. Bůh ví, jak to všechno je...“ ušklíbl se mladý farmář Sondre.

„Extrémy nemám rád, proto jsem si vybral cestu agnosticizmu. Celá moje rodina se drží tohoto přístupu,“ popisoval respondent Olaf.

„Nad duchovní tematikou jsem dosud moc nepřemýšlel. Řekl bych tak, že ke spiritualitě nemám žádnou vazbu. Existenci něčeho vyššího ale rozhodně nepopírám,“ zamýšlel se dotazovaný Birk.

9

Něcista věří v existenci „něčeho vyššího“ bez dalšího určení a není nábožensky aktivní.

10

Agnostik je skeptický vůči tvrzením vztahujícím se k existenci či neexistenci boha.

Další respondent Bjørn se k otázce spirituality vyjadřoval takto: „Nepopírám, že je někde vyšší moc, kterou nemůžeme kontrolovat, ale jsem velmi realistický člověk a nevím, co si o tom mám myslet. Náboženští lidé myslí na boha, ale já vlastně nevím, co si mám pod tím představit.“

„Nejsem křesťan a nevěřím v instituce, ty jsou založené na moci,“ rozpovídal se dotazovaný Jo. „Moji rodiče zastávali názor, že všechny důležité rituály jako křest, biřmování, svatba a pohřeb musí probíhat v kostele. Tuto tradici ctím, ale jinak do kostela téměř nechodím. Mše v Norsku mi přijde nudná a často při ní usínám,“ uchechtl se Jo a dál pokračoval, „náboženství má své světlé i temné stránky. Například se mi líbí, že se luteráni v Norsku starají o lidi v nouzi. Na druhé straně mi vadí, že církev má tendenci ostatní hodně soudit. Nejde o moc liberální společenství. Mám dojem, že méně aktivní křesťané jsou v Norsku více tolerantní.“ Jo se na chvíli odmlčel, a pak dodal: „*I když je to někdy vyčerpávající, smysl života si musíme vytvářet sami tím, co děláme.*“

Všichni Norové, se kterými jsem navázala hlubší konverzaci, se zdáli být otevření a tolerantní, a to jak k náboženské problematice, tak i k ostatním světonázorům. Často zdůrazňovali, že jim je jedno, s čím se ostatní lidé identifikují a v co věří.

V tom, že Norové čerpají sílu a radost z přírody, se podobají Islandčanům. Dotazovaní z obou těchto severských národů se staví podobně k otázce spirituality a propojenosti s přírodou, která je však na Islandu syrovější, živější a nepředvídatelnější. *Norové oproti Islandčanům spojují sílu přírody i se silou těla.* Téma dobře fungující fyzické schránky bylo v rozhovorech s nimi nápadně důležité, kdežto Islandčané se nejvíce jeví jako vášniví sportovci. To souvisí také se stavbou těla. Norové jsou často atletičtí a šlachovití, Islandčané zase mohutní a rozložití.

BEZ VEČERĚ

Jako náplň volného času volí Norové nejen běžky, ale i fotbal nebo kolo. Když jsou v pohybu, jsou spokojení. Další zdrojem radosti je pak sounáležitost s rodinou a přáteli. Ačkoliv se druží rádi, bývají to jenom ti nejbližší, koho si pustí k tělu. *A stát se dobrým kamarádem Nora stojí hodně času a úsilí. Když se vám ho ale podaří s trochou trpělivosti „uchočít“, máte spolehlivého a čestného parťáka na celý život.* Jakýmsi stvrzením dobrého přátelství je pozvání na večeři. Samotní Norové jsou si toho dobře vědomi.

„Když jsem žila na kolejkách, bydlel tam s námi Nepálec, který pro celé naše patro dělal každý týden večeře,“ vzpomínala jednou na běžkách kamarádka Kari. „Bylo to od něj milé, ale my Norové jsme z toho byli krapet překvapení. Jsme zvyklí, že se na jídlo zvou jenom blízcí přátelé. Myslím, že by nám trocha více otevřenosti neškodila. Neumíme dobře navazovat vztahy s cizími lidmi. Jsme hodně introvertní

Jídlo

Pokud můžeme hovořit v Norsku o štěstí, vynechme z toho prosím jídlo. Jde o nejmíj monotónní kuchyni, se kterou jsem se kdy potkala. Sice mají svoje tradiční pokrmy, ale internacionální vliv je dost válcuje. Norové jsou tak největší konzumenti pizzy na světě, milují párky a v pátek si tradičně dávají tacos. Přípravou jídla se moc nezabývají. Pro Nory je důležitější rychle něco sníst a mít pak víc času na oblíbené aktivity – třeba právě na běžky.

Tradiční norská jídla, lišící se podle krajů, jsem si oblíbila více než multikulturní kuchyni, ale vzhledem k jejich ceně jsem je brala spíš jako vzácnost. Chuťově zajímavý byl pro mě pokrm *rakfisk* z oblasti Valdres. Rakfisk je nasolená fermentovaná ryba, která se nechá několik měsíců odležet. Znělo mi to mnohem hůř, než to chutnalo. Trochu bizarním pokrmem je pak třeba ovčí hlava. Mým favoritem jsou ale bezesporu norské vafle s hnědým karamelovým sýrem zvaným *brunost* a s marmeládou, které se tradičně dělají na peci v železné formě.

a od Nepalců a podobných národů se máme co učit.“

Podobný zážitek měla i kamarádka Erica: „Když jsem docházela do Červeného kříže a učila tam uprchlíky norštinu, seznámila jsem se s jednou skvělou holkou ze Súdánu. Daly jsme se do řeči a ona mě na konci rozhovoru pozvala k sobě domů na večeři. Říkala, že k ní můžeme jít rovnou z kurzu norštiny. V tu chvíli ve mně hrklo. Zazmatkovala jsem a v hlavě mi běžel scénář, že se přece nehodí, abych šla večeřet k někomu téměř neznámému domů. Odmítla jsem ji a řekla, že v naší kultuře to chodí trochu jinak...“

„To jí muselo asi mrzet, že?“ uvažovala jsem.

„Bylo vidět, že je z toho smutná. Už jsem to ale nemohla vzít zpátky. Bylo mi fakt trapně,“ kroutila hlavou Erica. „Na seveřany jsem nebyvala spontánní, ale tohle pozvání na večeři bylo velké sousto i na mě. Nezvládla jsem to a je mi to líto ještě rok potom, co se to stalo.“

NORMÁLNÍ LIDÉ

NOROVÉ

Uzavřenost tohoto národa je tak často spojena i s pocitem samoty, a to zvláště u starších obyvatel. Lidé většinou nedávají najevo silné emoce. O tom, jak se dotýčný cítí, se dozví jen pár nejbližších. „Před čtyřiceti lety, když jsem byl malý, se lidé ani moc neobjímali,“ vzpomínal dotazovaný Jo. „Teď se to už trochu mění. Jsme vřelejší než kdysi a jsem za to vlastně moc rád. Norové jsou od sebe přirozeně dost izolovaní. Máme velkou zemi a málo obyvatel. Každý má tak pro sebe spoustu prostoru. Od jedné farmy k druhé to bývá i několik kilometrů. A když k tomu ještě připočítáš chladné podnebí, tak není divu, že se tu lidé tolik nestýkají a společnost není tak otevřená jako třeba u jižanských národů. Řekl bych ale, že i tak jsme docela spokojení... asi nejsme zcela šťastní, ale nejsme ani nešťastní.“

Nízký počet obyvatel kompenzuje v zimě velké množství krásně namrzlých stromů. ▲

SOCIÁLNÍ SYSTÉM SAMOTY

„Dříve bylo běžné, že žilo několik generací pohromadě. Mladí tak pomáhali starým a všichni byli pospolu. To už dnes většinou neplatí. Členové rodiny bydlí

odděleně, mladí hodně pracují a na své rodiče nemají moc času. Ti se často cítí opuštěni a není ani výjimkou, že končí v domovech důchodců," vyprávěl mi farmář Erlend, na jehož statku jsem nějakou dobu bydlela. „Mrzí mě, že je naše společnost tak individualistická a orientovaná na úspěch. Já se ve dvaceti letech přestěhoval do Osla a začal si budovat kariéru úspěšného žurnalisty. Po deseti letech jsem se ale vrátil sem do Øyeru. Rozhodl jsem se pokračovat v rodinné tradici a převzal farmu, o kterou se teď starám společně se stárnoucím otcem," usmíval se Erlend.

„Bylo to pro tebe těžké rozhodnutí?“ vyzvídala jsem.

„No...“ zamýšlel se farmář, „mám dva starší sourozence a ti se odstěhovali daleko odsud plnit si své sny. Ani jednomu se nechtělo převzít statek. Věděl jsem, že pokud to neudělám já, neudělá to nikdo.“

„Takže by tvůj táta tady na to všechno zůstal sám...“ pokračovala jsem.

„Přesně tak. A to jsem nechtěl dopustit. Máme statek z osmnáctého století, k tomu stovky ovcí, nádhernou přírodu, olympijské sjezdovky za domem... Tohle jsou hodnoty, které se neopouští. Získávám znalosti o farmaření, které kdysi předal děda mému tátovi. Náš statek pro mě znamená kus rodinné historie, je to závazek. Každý den, když večer zapadá slunce a já se dívám na louku před domem, tak vím, že jsem se rozhodl správně,“ dodal Erlend a oči se mu zaleskly.

Na téma osamocení jsem narazila i s mnoha respondenty a jejich výpovědi se většinou shodovaly. Dotazovaný Guston se o této problematice vyjadřoval takto: „Jako dítě jsem býval u prarodičů téměř každý den. Pamatuji si, jak se u nich míhala spousta lidí. Měli tam televizi, což byla tehdy vzácnost, takže je navštěvovali sousedi z širokého okolí. Nazval bych to jednou velkou spontánní párty. Teď je každý uvězněn se svou elektronickou krabičkou, sleduje nesmysly na internetu a myslí si, že tak polapí svoje štěstí. *Jenže ta opravdová radost čeká jinde... v opravdových vztazích, které jsme trochu zapomněli budovat.* Dřív se někdo zastavil jen tak na pokec, aniž by se musel ohlašovat. Dnes se z toho dělá velká věda, kdy se zaneprázdnění lidé složitě domlouvají předem na čase. Ani vnoučata už tolik nenavštěvují svoje prarodiče. Mladí se často stěhují daleko do velkých měst, budují kariéru, a není výjimkou, že se rodiny sejdou s bídou párkrát do roka.“

„A jak se vám tady daří udržovat komunitu a vazby se sousedy?“ zajímala jsem se.

„Komunitní vazby byly v minulosti určitě silnější než dnes. Před pár desítkami let bylo zcela běžné požádat souseda o pomoc; lidé se vzájemně podporovali. Dnes už je Norům trapné druhé obtěžovat, můžou se totiž spoléhat na vládu. *Sociální systém máme mnohem propracovanější a silnější než dříve, což je na jednu stranu přínosné, ale zase mizí pospolitost mezi lidmi.* Komunita už neslouží jako záchranná síť a mizí vzájemné interakce. Norové se už nemusí spoléhat jeden na druhého.“

„Platí to, podle vás, jak pro města, tak pro vesnice?“ napadlo mě.

„No... Řekl bych, že sounáležitost na vesnici je stále větší než ve městech.

Včera jsem byl nakoupit a cestou jsem narazil na skupinku známých, tak jsme rovnou zašli na kafe. Na norské poměry to byla nevídaně spontánní akce.

Myslím, že tady v Øyeru máme dobré společenství; však někteří sousedi spolu jezdí i na dovolené. Komunitu taky utužuje společná dobrovolnická práce.¹¹

Třeba párkrát do roka s některými lidmi z vesnice vytváříme a opravujeme běžkařská a turistická značení. Uděláme si u toho piknik a pokaždé se spolu hodně nasmějeme,“ zamýšlel se Guston.

S podobnými názory jsem se v Norsku setkala mnohokrát. Farmář Erlend se o komunitách vyjadřoval takto: „I když náš skvělý sociální systém sílu komunit oslabil, na vesnicích pořád existují. Akorát jsou dost uzavřené a je velmi těžké se dostat dovnitř. Hodně také záleží, kde druhou osobu potkáš. *Například na běžkách začnou Norové konverzaci s cizím člověkem celkem snadno, v obchodě nebo ve výtahu se to téměř nestává.* Nejjednodušší způsob, jak si můžeš najít kamarády, je přihlásit se do nějakého kroužku nebo kurzu, kde se můžete pozvolna oťukávat. Na nás se musí pomalu, anebo musíš mít zásobu alkoholu¹²“, zasmál se Erlend.

Norové se plně spoléhají na vládu, což sice oslabuje sílu komunit a vzájemné blízkosti, ale má to i svá nesporná pozitiva. Šťěstí Norů tak spočívá nejen ve spojení s přírodou, ale je také podpořeno klidnou a bezpečnou zemí, kde žijí, což hezky vystihl dotazovaný Daniel: „Život v Norsku je předvídatelný. Zhruba víš, co tě zítra čeká, jakou dostaneš výplatu... Všechno se tu lehce plánuje. Stát tě podporuje a zajišťuje ti zázemí.“

Otázkou tak zůstává, co produkuje větší spokojenost. Je to stav, kdy se lidé nespolečně spoléhají na vládu, ale mají silné komunitní vazby a nejsou tak osamělí? Nebo je to právě skvělý sociální systém, který do života přináší klid a jasnou strukturu, avšak za cenu oslabení vazeb mezi lidmi?

POZLACENÉ ŠTĚSTÍ

Norové jsou specifickým národem, který ještě na počátku 20. století bojoval s chudobou, ale o sto let později mu přebývá tolik peněz, že pomalu neví, co s nimi. Když na přelomu 60. a 70. let Norové objevili na svém území ropu, obrovsky zbohatli. Z chudých rybářů a farmářů se stali bohatí farmáři a rybáři a spousta lidí také začalo pracovat v ropném průmyslu. Raketově se zlepšil sociální systém a ekonomická situace. To také souvisí s tím, že v 70. a 80. letech si lidé začali plnit své materiální tužby; trávili spoustu času v práci a vydělávali hromadu peněz. Po dekadách konzumního života změnili někteří Norové způsob uvažování; přišli na to, že čas je nejdražší komodita a že si štěstí, zdraví ani

11

Tato dobrovolnická práce, kterou člověk přispívá své komunitě, je v Norsku známá pod termínem *dugnad*.

12

Kromě piva se dá alkohol v Norsku koupit pouze ve státních obchodech *Vinmonopolet*, které mají zkrácenou otevírací dobu.

spokojené vztahy za peníze nekoupí. Tráví tak více času se svými nejbližšími a věnují se svým zálibám.

„Myslím, že mnoho z nás už pochopilo, že neustálé honičky za nablýskanými pozlátky a porovnávání se nepřináší klid ani dlouhodobou radost. Lidé se začínají sami sebe ptát, na co jim všechny ty peníze jsou. Začínáme mít rysy post-konzumní společnosti, že?“ zamýšlela se kamarádka Kari.

Úvahy postaršího respondenta Gustona zněly takto: „Peníze toho dokážou spoustu ulehčit, ale nikdy tě neudělají šťastným. Štěstí spočívá v maličkostech, jako je třeba výlet do přírody nebo milá konverzace, což často ani s penězi nesouvisí. Někteří Norové jsou ještě zaměřeni na to, aby si vydělali kupu peněz, za které si toho můžou hodně koupit, a tak se porovnávat s ostatními. Problém je, že neumí moc šetřit. Po válce jsme zažívali chudobu, ale mám pocit, že jsme tehdy byli spokojenější než v nablýskaném luxusu, který následoval po objevení ropy. Řada z nás si to už uvědomuje a přestává se pachtit po stále větším a větším bohatství. Jsme ale teprve v zárodku nového a šťastnějšího myšlení.“

Svůj pozoruhodný příběh o návratu k jednoduchému životu mi vyprávěl kamarád Aron: „Když jsem dostudoval, začal jsem toužit po penězích, a tak jsem odešel daleko na ropnou plošinu poblíž Stavangeru. Jeden týden jsem pracoval a dva měl volno, což mě časem začalo frustrovat. *Nevěděl jsem, co dělat s tak dlouhým volnem a tolika penězi.* Nekonečné možnosti často paralyzovaly moje rozhodnutí a já nakonec jenom seděl na gauči. Pár let jsem se takhle trápil, a pak jsem se rozhodl změnit povolání. Stal se ze mě lyžařský instruktor na Hafjellu. Mám tu skvělou partu kamarádů, práci, která mě baví, a každý týden dva dny volna. Co víc si přát?“ smál se kamarád.

„Norové mají všechno a můžou rozhazovat. Na jednu stranu milují a chrání svou přírodu, na druhou stranu se ale nechovají moc šetrně a ekologicky, když vyhazují zbytky od večeře a místo toho, aby vypnuli topení, tak větrají,“ rozčilovala se respondentka Trude.

„Norské děti mi přijdou trochu rozmazlené... Může to souviset s tím, že jim rodiče dopřejí všechno, co si zamanou?“ napadlo mě.

„Určitě. Nová generace nezná hodnotu věcí. Děti mají všechno naservírované na zlatém podnosu. *My Norové obrazně říkáme, že s dětmi hrajeme curling, protože pořád před nimi zametáme cestičku.* Neznají úsilí ani obtíže. A když někdo nezná to špatné, tak těžko ocení to krásné,“ zamýšlela se Trude. „Navíc v Norsku se s dětmi jedná jako v bavlnece, což je sice dobře, ale vedlejší účinek tohoto přístupu je třeba chybějící pokora před autoritami.“

Na toto téma jsem dále narazila s kamarádkou a učitelkou Salo. „Děti v Norsku mají obrovská práva a jsou pod velkou ochranou státu. Za žádnou cenu je nesmíš uhodit. Jako učitelka ani na ně nemůžu zakřičet nebo je poslat

za dveře. Hodně si toho na nás dovolí. Měla jsem kolegu, kterému našťvaný žák řekl, že je tlusté prase, a on na to odvětil, ať drží hubu. Ten učitel pak musel ze školy odejít," pokrčila rameny kamarádka.

CHYTĚ MĚ!

Norové si často pochvalují svou vládu a velkou svobodu, která se jim v tomto severském království dostává. „Máme tu skvělé zázemí a tolik možností, až jde z toho hlava kolem. Řekl bych, že jsme jednou z nejsvobodnějších zemí na světě," pronesl s pýchou v hlase respondent Aron. S Aronem se shodovali i ostatní, se kterými jsem vedla hloubkové rozhovory.

Zajímavou myšlenku měl k tomuto tématu dotazovaný Birk: „Tady v Norsku si nemáme na co stěžovat. Když se člověk podívá třeba na Sýrii nebo Súdán, pochopí, že má být vděčný za to, kde žije. Jsme bohatí, máme spoustu volného času, zdrojů i příležitostí být tím, kým chceme. Ženy zde mohou naplno projevit svou emancipaci. Už jsi určitě potkala řidičky autobusů, opravářky a stavební dělnice. Není tu ani výjimkou, když muži pracují ve školce nebo se starají doma o děti. *Myslím si, že Norové jsou flexibilní a otevření novým výzvám a každý tu má tolik svobody, kolik si zamane.*“

„A jak se vy sám cítíte být svobodný?“

„Hm, to je dobrá otázka. Když se nad tím zamyslím z filozofického hlediska, tak svobodný zatím ještě nejsem. *Mám očekávání, jsem citlivý na názory druhých, takže se ani nemůžu cítit úplně svobodný a oproštěný od spoutanosti.* Jsem ale na cestě k větší spokojenosti.“

„Uměl byste tedy říct, do jaké míry jste se sebou spokojený?“

„Snažím se dosahovat svých cílů a rád bych se stal lepším člověkem. Nejde mi to snadno. Chtěl bych víc číst a méně se sebou bojovat. Rád bych byl chytřejší a spokojenější. Když večer přemýšlím nad uplynulým dnem, dosahuji tak poloviny ze svých cílů. To je hrozně málo," vzdychl Birk.

Naprostá většina respondentů, se kterými jsem se bavila, svoji spokojenost hodnotila podobně jako Birk. *Často viděli velké mezery mezi tím, kým jsou teď, a tím, kým chtějí být, což možná také souvisí s jejich důsledností a touhou po úspěchu.*

Norové také cítí velkou zodpovědnost jak za sebe, tak za druhé. „Občas mě napadne, jaký má život smysl, když existuje tolik nespravedlností," pronesla sklesle respondentka Karin, která je zároveň dobrovolnicí v organizaci pro lidská práva. „Situace ve světě se dotýká nás všech, ať chceme, nebo ne. Když pomyslím na válku v Sýrii nebo na hlad v Africe, jsem z toho někdy depresivní. Mám milující rodinu, dost peněz a skvělé místo k životu, ale jak mám být šťastná, když svět volá o pomoc?“ dodala tichým hlasem.

Norové se často snaží přinášet společnosti hodnoty. Rádi se tak zapojují do dobrovolnických aktivit a budují svět k lepšímu. Jsou také féroví a velmi morálně zdatní. Respektují prostor druhých, dodržují pravidla a navzájem si věří. V Norsku se cítím bezpečně a o své věci se nebojím. Ve velkých městech se tento rys už trochu vytrácí, ale na Hafjellu, kde žiji, si jen málokdo zamyká na noc dům.

„Včera jsem našel klíče od baráku,“ chlubil se mi kamarád Tim.

„To je fajn. Jak dlouho jsi je hledal?“

„Asi tři roky?“ zasmál se Tim. „Od té doby, co jsem se sem nastěhoval, jsem je neviděl a ani se po nich nesháněl. Vždyť je k ničemu nepotřebuji. S klíčem od auta je to jiné, bez něj holt nenastartuju...“

Na silnicích se Norové chovají stejně ohleduplně a tiše jako v jiných situacích.

„Pozor, běží před autem kočka. Problikni ji,“ zvolala na mě jednou v autě kamarádka Anna.

Přibrzdila jsem a místo toho automaticky zatroubila. Zvíře uteklo, ale Anna se chytala za hlavu: „No jo, jsi cizinka. Norové netroubí, nechťejí hlučet.“

*Norská příroda
umí být mrazivá,
ale skrývá všechny
odpovědi, které
člověk hledá. ▼*

„Mám se omluvit kočce za vyrušení?“ ušklíbala jsem se.

„Ale ne... Jednala jsi správně, ale já mám zase naučený zvyk, že se netroubí. Možná je to tak proto, že se bojíme konfliktů.“

Nevyrušovali mě ani farmáři, u kterých jsem nějakou dobu bydlela. Když mi něco chtěli předat nebo sdělit, nechávali věci a vzkazy za dveřmi. Byl toový výraz respektu a snahy druhé co nejméně obtěžovat. Osobní svoboda je tu téměř posvátná. *Norové mají spoustu prostoru pro své štěstí. Místo toho, aby jej polapili, tak jej radši stíhají. Místo toho, aby se zaměřovali na to, kde už jsou, tak hledí tam, kde ještě nejsou.*

Cíle mají šlechetné a někdy příliš vysoké a nepolapitelné. A když člověk nemůže dosáhnout toho, co si umane, tak se hůř soustředí na štěstí v přítomném okamžiku. Opravdové a žité štěstí Norů je namíchané z přírodních ingrediencí, jako jsou výlety do hor, běžky, chataření a čas strávený s těmi nejbližšími. To jsou chvíle, kdy své štěstí umí polapit a vychutnat si ho tady a teď.

MINIROZHOVOR S FARMÁŘEM EINAREM

Skoro osmdesátiletý Einar se společně se synem Erlendem stará o rozlehlý statek, na kterém jsem žila přes rok a půl. Ačkoliv toho s farmařením mám pramálo společného, život Einara těsně spjatý s přírodou a jejím rytmem, mě fascinoval.

O jaká zvířata se tu staráte?

Máme tu 150 dospělých ovcí a každý rok na jaře se nám rodí okolo 400 jehňat. Když jsem byl malý, chovali jsme i kozy, prasata, koně a slepice. Zvířata se tady mají dobře, celé léto žijí na pastvinách a v zimě je krmíme senem. Náš způsob farmaření se blíží ekologickému zemědělství. Máme pak kvalitní maso, které prodáváme do supermarketů.

Je farmaření v Norsku dobrý business?

Potraviny jsou tu hodně drahé,¹³ ale my zemědělci z toho moc nemáme. Lidé se bouří proti tomu, že všechny potravinové řetězce tu vlastní jen tři firmy a že sortiment je předražený a málo rozmanitý. Lokální produkty alespoň rozšiřují nabídku. My farmáři se nemáme úplně špatně. Na univerzitě si sice vyděláš více, ale peníze nejsou všechno. Člověk by měl mít na to, aby dokázal zabezpečit základní životní potřeby, a pak už je jedno, kolik tisíc nebo milionů se ti válí na účtě. Já se ale nestarám o statek kvůli businessu, mě na tom všem nejvíce baví úspěch a spokojenost, když se můžu pochlubit za dobře odvedenou práci.

Jakou mají ovce povahu? Co jsi u nich vysledoval za ty roky?

Jsou to různé osobnosti. Některé jsou netrpělivé, jiné klidné. Taky mají rozdílnou inteligenci. Máme více i méně chytré ovce. Beru je jako své kolegy, poznám téměř každou z nich.

13

Norsko je jediná země, kde jsem viděla prodávat okurky po půlkách; zřejmě aby byly cenově dostupnější. Existuje tu také cukrová a alkoholová daň; prodražení těchto produktů má vést ke zdravějšímu národu bez závislosti na cukru a alkoholu. Otázkou tak zůstává, proč ovoce a zelenina aspiruje na jejich cenové konkurenty.

Jak je svoláváš na podzim zpátky na farmu?

Některé z nich mají GPS a vím přesně jejich lokalitu. Jiným se na krku houpe jenom zvoneček, podle kterého je taky poznám. Není to těžké, vím docela přesně, kde se které ovce v horách pohybují.

Co ti dělá největší radost?

Pohled na naši dobře fungující farmu je pro mě zadostiučiněním. Mám velmi silný vztah k přírodě a jejím procesům. Úrodná půda je pro mě svatá. Dělá mi radost dotýkat se země. V Norsku máme přísloví, že člověk má opustit farmu v lepším stavu, než do jakého se narodil. Ctím to a beru to jako svoje poslání.

VZHŮRU DO HOR

Děsivé. Mrazivé. Ohromující. Tato tři slova bych použila, pokud bych měla stručně popsat tento výlet za dobrodružstvím. Jaký příběh se ale skrývá za těmito hesly? Co všechno zaměstnává mou mysl a srdce ještě teď, několik měsíců po návratu?

Proč jsem do tohoto dramatu vůbec šla? Vše začalo mou zvědavou povahou, pokračovalo pořádnou dávkou adrenalinu a skončilo nervovým otřesem. Když do toho ale připočítám skvostnou přírodu, partu dobrých kamarádů a hodnotné zkušenosti, černá perspektiva se projasňuje a nabývá duhových odlesků.

Norsko je zemí hor, sněhu a taky lavin.

SURREALISTICKÁ KORÓNA

12. 3. 2020 byl dnem smutku. Moje duše, která se obvykle raduje od rána do večera, najednou měla splín. Kvůli koruně zavřeli *Hafjell*, zimní olympijské středisko s nádherným profilem sjezdovek a nespočtem možných freeridů. Není náhodou, že tyto radosti mám hned za domem. Do Norska jsem se zamilovala při prvním studijním pobytu v *Lillehammeru*, a od té doby jsem se sem opakovaně vracela na výzkumné pobyty, během kterých jsem zakotvila v nedalekém *Hafjellu*. Kombinace nekonečných běžkařských tras a vyhlášeného lyžařského střediska si získala moje srdce jednou provždy.

12. 3. 2020 jsem se spolu s celým světem ocitla v jakémsi kolektivním surrealistickém snu, který jsem odmítala přijmout za skutečnost. Radost, kvůli které jsem se předchozí rok na *Hafjell* přestěhovala, mi najednou zmizela před očima. Cítila jsem se jako po rozchodu.

Co teď budu dělat? pomyslela jsem si a utěšovala se tím, že jde přece jen o zavřené sjezdovky. Žádné objektivní drama. Navíc pořád jsem mohla na běžky, i když za cenu „vlastnonožně“ vyrobených stop.

13. 3. 2020 jsem si to už vesele dupala v čerstvě napadlém prašanu na běžkách a vzpomínala na Bhútance, kteří mi říkali, že: „Každá situace má své šťastné řešení. Pokud ho zrovna nevidíš, pořádně se rozhlédni a vstaň. Třeba na něm sedíš nebo poletuje někde ve vzduchu. Stačí ho jen chytit!“ Chytila jsem se běžek a bylo mi opět blaze.

VASŮV SNEČÍ BĚH

Společně s mou švédskou kamarádkou a hafjellskou sousedkou Ericou jsme se střídaly na první, náročnější pozici mající úkol vyšlapávat stopu v hlubokém sněhu. Druhý se už veze. Tam, kde jsme před pár dny na umrzlých, exkluzivně urolbovaných stopách frčely rychlostí blesku, jsme se teď plížily jako dva průzkumníci pralesa vysekávajíc si cestičku mezi liánami. Naše závratná rychlost dosahovala místy až dvou kilometrů za hodinu, kdy jsme si vyčerpaně otíraly zpocená čela. Slunečné počasí a čerstvý vzduch mi ale našeptávaly, že tohle je teď to moje štěstí.

„Já už na to kašlu,“ zavrčela Erica přede mnou. Prokousávala se zrovna závějí do půli stehen a cedila mezi zuby švédsko-anglické nadávky.

„Nebud' takový škarohlíd,“ popichovala jsem ze zadní, lepší běžkařské pozice. „Cítíš tu vůni stromů?“ zasněně jsem se nadechla a pokračovala, „víš, jakou budeme mít fyzickou kondici po pár takovýchto výšlapech?“

„Vůně stromů je mi teď u zadku stejně jako všechny tvoje navrhované fitness programy. Já chci zase zažít radost z jízdy,“ odsekla.

„Nestěžuj si, vždyť je to tady tak hezký,“ opáčila jsem a přitom se rozhlížela kolem dokola, až se mi zamotaly lyže a žuchla jsem do závěje.

Erica se na mě pobaveně zašklebila. Bylo vidět, že jsem jí svým lachtaním vystoupením zlepšila náladu. A sobě vlastně taky.

„Ty jsi nenapravitelný romantik, Kristýno. Je čas ukázat ti hory okořeněné špetkou adrenalinu.“

Erica je záchranářka ošlehaná severskou přírodou, milovnice extrémních sportů a skoků na kole, na lyžích i na *kitu*. Jelikož jsem si rychle spojila tuto informaci s jejím adrenalinovým návrhem, dostala jsem trochu strach.

„Bojím se, a ještě ani nevím, do čeho mě chceš uvrtnat,“ přiznala jsem barvu.

Erica se nadechla a se slavnostním tónem v hlase mi oznámila: „Je čas oprášit skialpy. *Jotunheimen* na nás čeká.“

„*Jotunheimen* jsou hory jako kráva,“ vyhrkla jsem.

„Klid, vrátíš se živá,“ ušklíbla se Erica.